

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

Młodzianowski, Tomasz

Moguntiae Et Dantisci, 1682

Quæstio II. Quid pro differentia dicat justitia?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

autem dictum est de liberalitate, idem proportionaliter dici debet de magnificentia.

R E S P O N D E T U R. Cumulative cùm justitia sumptam liberalitatem, esse meliorem p̄r̄ justitia, sed non solam: quia si occurrat utriusque occasio, magis obligat justitia generalis. Item non respicit majus bonum, quam sit bonum communitatis item videtur; Liberalitas recipi in concupisibili, utpote moderativa passionis, circa usum, & possessionem pecuniae, cum justitia recipiatur in appetitu rationali.

D I C E S 2. Cum Buridano, apud Valent. Nobilis est bonum proprium; quam alienum. Ergo, & virtutes, versantes circa bonum proprium, nobiliores sunt p̄r̄ virtutibus versantibus circa bonum alienum. Justitia autem, ex Arist. bonum alienum est. Anteced. probatur. Quia ordinata charitas incipit à seipso. Deinde, si bonum proprium non esset melius p̄r̄ alieno, natura non ordinasset ita inclinations, ut potius inclinentur ad bonum proprium, quam alienum.

R E S P O N D E T Valent. quod probet objectio, quoad aliquid illas virtutes meliores esse justitiam. Sed explicandum fuisset; cur illud, quoad aliquid, non sit principale in illis virtutibus? & si principale illarum virtutum, superat justitiam, hoc ipso illæ virtutes meliores erunt: quia ad exaltandas virtutes, non est necesse, ut omnes illius formalitates meliores sint, sed ut principalis sit melior, sicutque denominatio à principali. Hinc aliter paulo

R E S P O N D E T Esparza cit. quod etiam justitia perficiat subjectum, sicutque bonum eiusdem. Et, addit, quod intentio naturæ, & ordo charitatis, præferat bonum cuiusque proprium coniunctum cùm bono alterius, illi bono, quod est limitatum ad suum subjectum, nec est diffusivum sui: nam bonitas sui diffusiva, est virtus divina.

Est & alius modus, satisfaciendi huic Argumento. Negando omne bonum proprium, esse melius alieno. Unde gloria Dei, quæ est bonum extrinsecum Dei, melior est bono proprio creature. Magnitudo ergo boni penitanda est, ex ipsa conditione boni, si accedat prædicatum proprii, cæteris paribus, melius erit proprium. Ordo autem charitatis incipit à seipso, si cætera sint paria. Unde tenetur privatus sua vitæ non parcere, ut tueatur vitam Principis. Jam autem in præsenti, melius est bonum redere alienum, non necessariis detractis, quam habere superflua.

D I C E S 3. Multæ virtutes versantur circa difficultius, p̄r̄ justitia. Ergo meliores sunt.

R E S P O N D E T U R. Illarum melioritas attendi debet ex subjecto, in quo recipiuntur: & ex objecto; non ex difficultatibus vincendis: quia ipsa victoria difficultatum, habet se per modum materialis in virtutibus; excellentia autem at-

tendit penes formale. In artificiis enim ignobilior est, v. g. Faber, p̄r̄ Aurifabro, quamvis prior, plura laboret.

D I C E S 4. Plus plauditur forti & liberali, quam justo.

R E S P O N D E T U R. Id sit plausu, inquit Esparza, gratificante & obsequente propter acceptum beneficium; sed non laude magnificente & morali, quæ ex dignitate motivi virtutis desumitur, aliisque, de quibus supra.

D I C E S 5. Ex istis quæ sibi opponit Esparza. Ea quæ sunt magis necessaria, magis obvia sunt, & hoc ipso viliora, sic aqua magis indigemus magisque abundamus, quam vino; terra quam gemmis, &c. Ergo & inter virtutes ea est minus perfecta, quæ est magis necessaria, reperiaturque in pluribus: talis autem est justitia etiam pernos.

R E S P O N D E T U R. In primis lucem c̄tē valde necessariam maximē obviam, & tamen lux est quid præstantius, quibuscunq; luminibus lapidum, rariss. Nihil est magis necessarium & magis obvium, quam ipsius præsentiæ Dei, quæ non vilificatur per hoc. Deinde si sp̄etetur præcisæ ratiæ obvii, per hoc potest utcunq; ratiæ excellentiæ obtundi potius, quam diminui; sed si principale alicuius prædicatum excellentiam importet, illud excellentius erit, quod in præsenti contingit: quia prædicatum illud, quod & ratione subjecti, & ratione objecti competit justitiae, est que in illa principale, supplet in reliquis alios defectus. Ex his autem.

C O L L I G E S. Quod genus in definitione justitiae ponendum, sit, virtus moralis ad alterum.

QUÆSTIO II.

Quid pro Differentia dicat Justitia.

IN differentiis Logicis sunt alia differentiæ subalternae, alia specificæ. Subalterna in aliquo quidem genere faciunt quidem differre; sed ita, ut sint ratio conveniendi, etiam essentialiter, aliis. Et ita vegetativum distinguit quidem hominem à lapide, sed non distinguit à flore, à quo essentialiter differt homo. Sed specificæ differentiæ sunt tales, ut faciant ita differre, ut non sint ratio conveniendi essentialiter aliis: & ita rationalitas est ratio differendi talis, ut in illa non convenient cætera animalia, quæ sunt bruta. Consimile quid contingit in differentiis scientiarum, virtutum, &c. ipsorum enim habituum differentia, petitur ab objectis, in quibus ratio materialis habet se, sicut differentia subalterna: Ratio autem formalis habet se, sicut differentia specifica: sicut enim differentia subalterna, est quidem ratio differendi ab aliquibus, ita tamen, ut sit ratio conveniendi etiam

etiam essentialiter aliis, ita per objectum materiale, differt quidem habitus ab aliquibus, quæ illam rationem materialem, nullo modo attin-
gunt: quia tamen illam rationem alii aliqui es-
sentialiter distincti habitus delibant, fit, ut se
habeat objectum materiale, sicut differentia
subalterna; ipsum autem formale ultimò di-
stinctivum, habet se sicut differentia specifica
Logica. Nam objectum formale, ita est Ratio
differendi ab aliis, ut non sit ratio conveniendi,
nisi individualiter distinctis habitibus. De utra-
que hac differentia, petibili ab objecto, agen-
dum hic erit.

DIFFICULTAS I.

De Objecto Materiali Iustitiae.

Actio æqualis Juri alterius, non est mate-
riale objectum iustitiae, cum habeat ipsum
formale coniunctum. Nec item volitio resti-
tuendi, emendi, &c. quia & ipsa restitutio,
emptio, sunt materiale objectum, cur ergo illud
restringetur ad solas volitiones? Sed insuper
fit.

Punctum Difficultatis I.

An Materiale Objectum Iustitiae, sunt
Passiones?

Affirmat Buridanus 5. Eth. q. 1. & noster
Avalq. l. 2. d. 8. c. 3. Negant communiter
alii, Diffinctius, & explicatius Valentia cit. Tan-
ner, post illosque Esparza q. 10.

DICENDUM est. Objectum iustitiae materiale,
non esse Passiones.

PROBATUR 1. Aut. Nam Imprimis Arist.
7. Eth. cap. 2. *Docet iustitiam particularem, habe-
re pro objecto ea, quæ pertinent ad communicatio-
num vite.* Nemo autem passionibus communi-
cavit cum alio. Ibidemque facit divisionem
iustitiae particularis secundum actionem distri-
buendi, commutandi; quam appellat ibi Arist.
sub fine, *iustitiam in commercio.* Si autem
attendit iustitia etiam ad passiones, quæ tales,
secundum passiones vel unicam divisionem ha-
buerit. Deinde idem superius, hoc est, 2. E-
thic. cap. 6. cum posuerit discursum de medio
rei, & medio rationis, enuntiat universaliter de
virtute, *efficitur inquit, procul dubio, ut ea medi-
us in jure, & collimator sit,* de morali loquor:
hæc enim circa affectus & actiones versatur.
Ubi dividit Arist. virtutem moralem; in mora-
lem versantem circa affectus, & in moralem,
versantem circa actiones. Ergo debet dari
specialiter versans circa actiones, hæc ergo erit
iustitia distincta à versantibus circa affectus. Et
licet immediate non exemplificet virtutem ver-
santem circa actiones; inferius tamen hoc facit.

Ubi condistinguens actiones ab effectibus, sub
nomine actionum ponit nonnisi iustitias.
Item actiones, inquit, *ut adulterium, furtum, ho-
mocidium;* Et inferius cap. 7. dicit se de iustitia
alibi tractaturum, *de iustitia inquit, quoque quia
non simpliciter dicitur, posse distinguemus,* quasi
rejiciens divisionem virtutis circa actiones ver-
santis in inferius dicenda. Accedit Auctoritas S. Thom. qui expressè art. 9. negat iustitiam
versari circa passiones.

PROBATUR 2. ratione. Cujus fundamen-
tum habetur in S. Thoma citato in corpore art.
verba illius sunt. *Cum homo per Passiones inte-
riorum non ordinetur immediatè ad alterum, non por-
est circa ea esse iustitia, qua homo ordinatur ad alte-
rum.* Quæ ratio illius sic proponitur.

Si iustitiae objectum materiale essent passio-
nes, iustitia non esset virtus ad alterum. Sed
est virtus ad alterum. Ergo. Minor constat
ex dictis supra. Major autem probatur. Tum
quia. Ipsiæ passiones non sunt ad alterum: sunt
enim aliquæ actiones non ad alterum, alia ad
alterum; nullæ autem alia non ad alterum, nisi
passiones, quæ enim alia: Tum quia. Impos-
sibili omni alia creatura rationali, adhuc per ira-
scibilem moveretur homo ad domandas bestias
insidiantes, & famescens appeteret cibum. Er-
go, appetit concupisibilem & irascibilem, non
esse essentialiter ad alterum; adeoque nec pas-
siones, quæ sunt actus priorum.

PROBATUR 3. Si objectum iustitiae mate-
riale essent passiones, versaretur iustitia circa
sensibile: passiones enim sunt sensibilium, ut
suppono ex aliis materiis. Sed iustitia non ver-
satur circa sensibile: nescio enim, quem sensum
moveat honestas inclusa in æqualitate ad jus
alterius.

OBJICIT 1. Citat Vasq. Omnis virtus mor-
alis circa actiones secundum seipsum, & circa
moderandos affectus passionum versatur. Quod
ipsum probat. Quia ita versantur etiam forti-
tudo & temperantia, versantur enim etiam cir-
ca amorem suarum honestatum.

RESPONDE TUR. Negando Antecedens:
Fortitudo autem & temperantia, licet versantur
circa passiones, parum refert: quia non sunt
virtutes ad alterum, secus iustitiam. Dici etiam
potest. Omnem virtutem moralem versari
circa moderationem passionum, vel imperati-
ve, vel formaliter; imperat autem etiam iustitia
moderationem passionum.

OBJICIT 2. Idem. Iustitia & partes illius
subjectivæ, & potestativæ, non solum circa a-
ctus, & opera sunt; sed etiam ipsos affectus
contrarios passionum moderantur. Et ita pas-
sio iræ, movere solet ad iustitiam, quam mo-
deratur iustitia, & nimius amor pecuniaæ ex-
citat ad rapinam, quod moderari debet ju-
stitia.

R. P.
TH. MLOD
ia MOWSKI
Tome 3. c. 14.
D. VI
6

RESPONDETUR Communiter. Negando, quod justitia elicitivè moderetur iram; vel nimum amorem pecuniae; sed solum imperative; elicitivè autem liberalitas, moderaturve amorem pecuniae, &c.

INSTAT 1. Vasq. Si nimum amorem pecuniae, ne committatur injustitia, moderatur liberalitas; idem omnino sequetur incommodum. Nam liberalitas est pars potestativa justitiae: quia est ad alterum, & ita non debet versari circa passiones; sed circa operationes; ut de omnibus partibus justitiae dicit S. Thomas.

RESPONDETUR. Supponendo ex doctrina S. Thomas 22. q. 118. quod Avaritia importet immoderantiam aliquam circa dvitias dupliciter. Uno modo immediatè circa ipsam acceptiōnem, & conservationem dvitiarum, in quantum scilicet, aliquis acquirit pecuniam ultra debitum, aliena surripiendo, vel retinendo: & sic opponitur justitiae. Alio modo importat immoderantiam circa interiores affectiones dvitiarum; puta, cum quis nimis amat, vel desiderat dvitias, aut nimis delectatur in iis, etiam non litarere aliena: & hoc modo Avaritia opponitur liberalitati; ipsa autem liberalitas ex eodem S. Thoma q. 117. a. 6. in Corpore, dupliciter adhuc spectari potest. Primo secundum id, ad quod per se tendit: scilicet, ad ordinandam propriam affectionem circa possessionem pecuniarum, & usum. Secundo, potest spectari liberalitas secundum id, secundum quod ordinatur ad aliquod bonum ex consequenti: quia scilicet, si homo non est amatus pecuniae, sequitur, quod de facilis utatur ea, & ad seipsum, & ad utilitatem aliorum. Quia doctrina S. Thom. supposita.

RESPONDETUR. Quod liberalitas secundum id, quod ex consequenti importat, sit pars potestativa justitiae: si que est virtus ad alterum, versaturque circa operationes, licet secundum id, quod dicit per se primo, & ad quod, vel maxime in omni virtute attendendum est, versetur circa passiones: quia circa temperandum nimum amorem habendi.

INSTAT 2. Vasq. Illum amorem nimum pecuniae debet moderari non liberalitas, sed justitia: siquidem sine affectu liberalitatis potest aliquis servare justitiam, & ad hunc finem nimum pecuniae amorem moderari.

RESPONDETUR. Sine affectu liberalitatis, quam ex consequenti importat liberalitas, potest esse justitia, sed non sine affectu, quem primo per se intendit liberalitas: qui est moderatus a amor pecuniae: fine quo, in circumstantia, trahentis amoris in oppositum, esse non potest justitia; moderando illum amorem, non elicitivè, sed imperative.

INSTAT 3. Nulla est virtus, quae non habeat opus bonum, quod per se respiciat: quomodo

ergo non omnes virtutes erunt circa actiones, sed aliquæ circa passiones?

RESPONDETUR. Omhem virtutem esse circa actionem, per actionem intelligendo etiam refectionem eorum affectuum, qui nobis cum brutis communes sunt, sed non omnis virtus, erit circa actionem, nomine actionis intelligendo moderationem motuum voluntatis, competentium nonnisi appetitui, prout rationalis est.

Quodsi dantur virtutes, quæ versantur nonnisi circa moderationem talium motuum, debentur hoc ipso virtutes, quæ non versantur circa passiones.

OBJICIT 3. Vasq. Auctoritatem Arist. ex 2. Eth. c. 3. *Moralis namque virtus circa voluptates, doloresque versatur.* Quod autem non agat ibi Arist. de voluptate & dolore consequenti, quæ se habeant per modum effectus, ex antecedentibus colligitur. *Ob voluntatem enim res, inquit, improbas agimus, ob dolorem verores poshabemus honestas.*

RESPONDETUR. Duplices esse tristitias & voluptates. Quasdam quidem, quæ passiones sunt, versanturque circa sensibilitatem; circa has si versaretur omnis virtus, hoc ipso omnis virtus versaretur, circa voluptates & tristitias; sed nego circa sic sumptuas voluptates & tristitias debere versari omnem virtutem: cum expressè Arist. 2. Eth. c. 7. Fortitudini assignet projecto timores & audacias, non autem voluptates & tristitias, quas assignat temperantia. Aliæ autem sunt tristitiae & voluptates innexæ honestis actionibus, licet ad illarum honestatem, nonnisi appetitus intellectualis se extendere possit. Hanc voluntatem expressit Philosoph. 1. Eth. cap. 8. *Non est justus, qui non gaudet justis operationibus, quæ ipsa duo, licet sint nonnisi effectus consequens operationem moralem; possunt tamen praेire in intentione, movereque suo modo, ad positionem moralis actionis.* Sed inde non sequitur, omnem virtutem moralem, versari circa passiones.

Direxte ergo ad Arist. dici potest. Omniem virtutem moralis versari, vel circa primi generis, vel circa secundi generis voluptates & justitias. Sed versando circa has secundi generis, non sequitur quod versetur circa passiones. Quod autem hujus secundi generis admiserit Arist. voluptates, colligitur ex 1. Eth. c. 8. Praeterea, si virtutes sunt circa actiones atque effectus, omnem vero effectum & actionem, voluptas sequitur aut dolor: Virtus ob id ipsum circa voluptates doloresque versatur.

Alia Methodo, Respondet citatus Valentia. Quod omnis virtus versetur circa voluptates & tristitias, non tanquam circa materiam propriam, redigendo illas ad mediocritatem, sed eas

cas vincendo, tanquam impedimenta sui
rectioperis, quod præstare potest per alias à se
virtutes.

Sub finem attingenda adhuc est doctrina
Valq; quam habet, d. 85, n. 19. qui ait. Quamvis justitia sit ad alterum, & respiciat bonum ad
alterum, secundum rationem specificam illius,
hoc non obstat, quo minus secundum eandem
peculiarem & specificam rationem, respiciat
aliquam passionem quam moderetur. Sed huic
doctrine per hoc principium satisficeri potest.
Quia quæ cunctæ est ratio & taxa, quæ ostendat
multiplicari virtutes, eadem ostendat non
posse includi intra eandem virtutem moralem
moderationem passionis, directè à se ponendam, & prosecutionem honestatis, nihil sensibile inculudentis.

Punctum Difficultatis 2.

Quodnam sit Objectum materiale Iustitiae?

Item interdum pro eodem sumuntur, Actio
& Operatio, quod etiam notant Auctores
ad Eth. c. 6. Unde & in communione, bene
dicitur, dari actiones immanentes, & dari ope-
rations immanentes, interdum tamen non su-
muntur pro eodem: dicimus enim tres v. g. ope-
rations intellectus, sunt objectum Logicæ, &
non dicimus tres actiones. Cæterum pro præ-
senti, operatio & actio externa, pro eodem su-
muntur. Sicut enim operatio, ex vivociis vi-
detur aliquid operari, & elaborare extra se, ita
& actio externa; quæ ideo appellatur actio ex-
terna; quia ordinatur ad alterum; alter autem,
externum est quid. Unde actio externa est,
per quam venitur in communionem vitæ, hoc
est, v. g. restitutio, traditio, emptio, &c. Hoc
posito

DICENDUM est. Actiones externas esse ob-
jectum materiale proximum Iustitiae. Conclusio
continet plures partes. Primam, quod actiones
externæ sunt objectum. Secundam, quod
materiale. Tertiam, quod proximum.

Quod Primam Partem. Probatur. Auct.
S. Thomæ hic q. 58. a. 8. quæ respicit Auctoritatem
Arist. s. Eth. 1. Ubiagens de justitia par-
ticulari, ejusque speciebus, meminit & equiva-
lenter actionum externarum: quia meminit
actionum, quibus venitur in communionem vi-
tae. Unde dicit, *Institutiones particularis, jurisque*
ejus, quod ad ipsam attinet, una species est, quia in
distributionibus aut honoris, aut pecuniarum, aut
alterarum rerum consistit &c. Altera quæ in com-
muniis hominum versatur.

PROBatur 2. Ratione desumpta ex S.
Thomæ citato. Vera est hæc propositio. Omne
rectificabile per rationem, est objectum virtutis
moralis, ut docet Arist. 2. Eth. c. 2. & 6.
Ergo & aliquid rectificabile est objectum vir-

tutis moralis. Sed actiones externæ sunt rectifi-
cables per rationem. Ergo & illæ sunt ob-
jectum virtutis moralis, sed, non fortitudinis,
nec temperantiae: quia hæc versantur circa pas-
siones. Ergo, sunt objectum justitiae. Hæc ra-
tio S. Thomæ, proponit aliter potest.

Actio externa, quæ venitur in communio-
nem vitæ, qualis est datio, acceptio, emptio,
venditio &c. similes, possunt bene vel male fieri, ut probat experientia. Fundaturque ulte-
rius hæc propositio in hoc principio: Quia, si
hæc actiones semper bene fierent, non daretur
furtum, seu acceptio mala. Si etiam semper male
fierent, restituens alienum, operaretur contra
rationem, vel etiam is, qui non raperet alienum.
Ergo eadem actiones possunt esse objectum alicuius virtutis. Probatur Conf. Quia si actiones,
quæ possunt bene vel male fieri, non essent
objectum alicuius virtutis: hoc ipso non possent
bene fieri: si enim bene fierent, bonum redderent
facientem, sed si non essent objectum alicuius
virtutis, bonum non redderent facientem: quia definitivæ virtus est, quæ bonum red-
dit facientem. Ergo, si non essent objectum alicuius
virtutis, bonum non redderent facientem; alias daretur ratio formalis virtutis sine
virtute. Quod si hæc actiones sunt objectum
alicuius virtutis. Ergo, sunt vel maximè ob-
jectum justitiae: quia fortitudo, & temperantia,
nec emit, nec vendit. Confirmatur. Tum
quia. Actio, quæ potest bene fieri, cum posset
fieri male, est objectum alicuius virtutis. Actio
externa potest benè fieri, cum posset fieri male.
Ergo, actio externa est objectum alicuius vir-
tutis, Minor probatur; quia si actio externa
non posset benè fieri. Ergo, ex contradictoriis
utrumque esset falsum: falsa enim esset hæc pro-
positio, furans benè facit, est enim dissimum
naturæ rationali furari; falsa etiam esset hæc
propositio. Non furans benè facit: quia actio
externa quæ venitur in communionem vitæ,
qualis est actio non furandi, bonitatem nullam
participat, nec benè fieri potest. Major proba-
tur. Tum quia. Vel per virtutem posset benè
fieri, vel sine virtute; si per virtutem, habetur in-
tentum; si sine virtute. Ergo, & sine virtute &
cum virtute: sine virtute ut tu dicas, cum virtute,
ut probo. Quia cum virtute fieri nihil aliud est,
quam benè fieri, ut ostendit induitio
fundata in hoc principio: Quia fieri virtuose,
non est aliquid realiter super additum ipsi benè
fieri. Ergo, si benè fit sine virtute, bene fit cum
virtute. Cum virtus sit ipsum benè fieri, quod
tunc habetur. Et hæc dicta sunt ad pro-
bandum, quod actio externa sit objectum alicuius
virtutis. Postea, subsumitur: Sed non
est objectum alicuius alias virtutis moralis car-
dinalis, quam justitiae, quod probatur. Quia sola
justitia est virtus ad alterum, ut supra probatum.
Ergo. Actio externa, solius illius, erit objectum

quia ipsa etiam dicit, esse ad alterum. Idem Subsumptum induc^tio virtutum reliquarum ostendit, quae non attendunt ad actiones externas, ut commutations venditiones &c. similia.

PROBatur 3. Passiones sunt objectum virtutis. Ergo & actiones externae erunt objectum virtutis. Sed non alius, quam justitia. Ergo. Antecedens probatur: quia alias nulla esset fortitudo, nulla temperantia: non haberent enim materia, cui conjungerent suum formale; ne moque bene suis Passionibus uteretur: quia hoc ipso illae essent objectum materiale virtutis: sicut operationes intellectus, quia illis conjunguntur formale Logicæ, sunt objectum materiale Logicæ. Consequens iisdem rationibus probatur. Quia alias nulla esset virtus versans circa actiones externas: non enim essent materia, cui conjungeret suum formale aliqua virtus; nemoque bonam ponet actionem externam; alias hoc ipso essent illæ actiones objectum virtutis. Non potest autem dici neminem posse ponere actionem externam bonam, alias utraque contradictionis moralis falsa esset, ut urgebatur supra; reddensque alienum, non operaretur bene. Subsumptum principale probatur. Quia universali divisione, motus voluntatis dividuntur in motus ad alterum, & in motus in ordine ad se. Ergo cum motus in ordine ad se, sive illi sint irascibilis, sive concupisibilis sint objectum materiale fortitudinis & temperantiae; motus ad alterum seu actiones externæ, debent spectare ad justitiam: quia nulla est jam alia reperibilis cardinalis virtus spectans ad voluntatem, praeter justitiam; & tamen ex probatis etiam illæ debent spectare ad aliquam virtutem.

Quoad secundam Partem. Quod scilicet, actiones externæ, sint objectum materiale justitiae, probatur, ex proportione ad materiam, ob quam aliquid objectum dicitur materiale. Quod enim se habet sicut materia, id, est indifferens, ut fiat bene vel male; sicut materia est indifferens ad formas; & sicut sine forma non est constitutum ens in certa specie sibi debita; ita & materiale objectum justitiae sine formalis justitiae non est in specie sibi debita. Jam autem, ut dixi, sic se habet actio externa.

Quoad Tertiam Partem. Quod scilicet, actiones externæ sint objectum immediatum. Ratio est; quia nullum potest immediatus assignari objectum, vel enim hoc esset actus imperans ipsam actionem externam, & hoc non. Tum quia, objectum materiale justitiae debet in omni actione justitiae reperiri, quomodo enim esset sine sua materia: sicut alia etiam requirentia materiam, sine sua materia esse non possum. Et tamen ponitur s^æpe actio externa, sine ullo actu imperato, per solum directum. Tum quia. Hic queritur de materiali objecto necessario, & indispensabiliter requisito; tales autem non sunt actus illi imperantes: nam impossibili omni

imperio, solis venditionibus, & emptionibus, commutationibus, restitutionibus &c. sufficierent venire in communionem vitæ, & qualitasque conjungi illis posset requisita ad justitiam. Non etiam objectum materiale immediatus justitiae, sunt ipsa res. Tum quia. In habitibus, qui non relinquunt post se opus, & ad motus attendunt, operationes ipsæ, sunt objectum immediatum, mediatum verò objecta operationum. Sic v. g. Prudentia immediate attendit ad operationes secundum rectæ rationis dictamen hic & nunc ponibile; mediatè autem non nisi ad objecta illarum operationum. Fortitudo immediate attendit ad resistentiam adversis, mediatè autem ad ipsa adversa. Logica attendit ad operationes intellectus, mediatè ad res ipsas, & sic de reliquis. Dixi, de habitibus non relinquentibus post se opus. Nam futoria immediate fortassis circa calceum versatur, & non nisi per attributionem circa factiones suendi. Tum quia, non nisi mediantibus actionibus externis, versatur justitia circa ipsas res: non nisi enim mediante necessario datione centum, venitur per centum in communionem vitæ. Ergo appetit immediatus ipsas actiones, esse objectum ejusdem.

Tum quia. Illud est immediatum objectum, cui conjungi potest immediate ratio formalis justitiae. Sed tales sunt actiones externæ: quia ante positionem ipsarummet rerum, jam ipsa datio, pro illo priori saltem rationis, habet formale justitiae.

Cum hoc tamen stat, quod etiam res ipsæ sit objectum, saltem remotum, justitiae. Ratio. Quia actio externa habet connexionem cum ipsis rebus. Ergo non poterit attingi, quin etiam suo modo attingatur ipsa res; & sic non potest habere quisquam volitionem reddendi equi, nisi ipsummet attingendo equum.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

BJICITUR 1. Volitio potius actionis externæ est objectum justitiae. Ergo, non actio externa. Anteced. probatur. Quia imprimis etiam volitio illa potest participare formale justitiae, haberique ex motivo honestatis justitialis. Ex altera parte per prius ponitur volitio actionis externæ, quam actio externa. Accedit, quod talis sit antecedens, quia antecedit volitio ipsam actionem externam; ut videatur sola formaliter posse primò per se participare honestatem justitiae. Quod probatur. Quia honestas primò per se justitiae, est honestas libera; sola autem volitio actionis externæ, est libera: quia sola est imperans; actus autem imperatus, non habet primò per se libertatem, est enim liber, ex suppositione imperii liberi. Ergo, nec primo per se honestatem.

RESPON-

Disputatio I.

31

RESPONDETUR Negando Antecedens. Probationes ex dictis solvuntur. Quia scilicet voluntio illa, licet possit participare honestatem iustitiae, & ex eo sit objectum iustitiae: quia ratione in illa non sicutur, sed ordinatur ad actionem externam, ideo illa potius erit objectum iustitiae; præcipue, cum non tam attendatur ad applicativa, quam ad id, ad quod fit applicatio. Volitus autem illa applicat ad actionem externam. Et sicut v.g. in pœnitentia, volitus imperans actum pœnitendi, non primo per se intenditur, sed ipsa pœnitentia; volitus adificandi non primo per se intenditur, sed adificatio; & sic de ceteris. Ita & in præsenti, primo per se intendetur actione externa. Et certe posse impossibile esse volitionem realem distinctionem ab ipsa actione externa, quid deerit iustitia, ut non possit formare venditiones, communiationes &c. apparet ergo, non nisi reductivè hoc spectare ad iustitiam. Actione etiam externa est per se libera, non hoc sensu, quasi non ex suppositione imperii sit libera, sed hoc sensu: quia per se non est ullo modo necessitata. Deinde non est necesse semper rationem pro voluntate acceptam, habere rationem actus imperati, con sequenter poterit esse per se, immediata, sine ulla alia suppositione libera.

OBJICITUR 2. Res portius sunt objectum materiae: quia ipsa dicit ordinem, & neminem cum rebus, quæ dantur, in hisque ultimo conquiscitur.

RESPONDETUR. Non sequitur pecuniam v.g. quæ primo immediatè esse objectum iustitiae. Ratio, quia in assignando objecto iustitiae, non tantum est attendendum an quæ primo utrumque respondeat, sed primo ad hoc attendendum est, an quæ primo & immediatè participet, non dico æqualitatem, sed honestatem æqualitatis, virtus enim moralis, non ad æqualitatem præcise physicam, sed ad æqualitatem moralem, adeoque involventem in se honestatem attendit. Honestatem autem res ipsæ non participant. Ceterum ad res magis attendit iustitia quam Logica, quia ceterum invariatæ manerent operationes Logicae, si pro rebus, A. & B. substituatur: non manerent autem ceterum dationes, emptiones, restitutions, si pro pecunia A. & B. restituatur.

INSTABIS 1. Æqualitas afficit immediatè res ipsas, non autem operationes externas. Quia ad centum debiti, nihil est æquale nisi centum, in modo tota ratio justificandi datum & acceptum, est æqualitas rerum.

RESPONDETUR. Imprimis insistendo data solutioni; quod scilicet, quidquid sit, an æqualitas Physica afficit immediatè res ipsas, falsum tam est, quod æqualitas moralis seu honestas æqualitatis, immediatè afficit res ipsas.

Deinde ex alio principio solvit idem argumentum. Negando antecedens; ad centum

autem debiti non est æquale centum utcunque, hinc si debitum sit centum, creditorq; habeat centum; est tunc æqualitas Physica debiti & crediti, sed non æqualitas moralis: quia ad centum debiti non est æqualitas nisi centum solutionis, si autem est illuc solutio, est actione externa, quæ ipsa est prior ipso centum dato, solaque participat honestatem, hinc sola, immediatum erit objectum.

INSTABIS 2. Illud est objectum iustitiae materiale immediatum, quod per se immediatè participat æqualitatem iustitiae: illud autem per se immediatè participat æqualitatem iustitiae, quod per se immediatè participat æqualitatem, quam appetit creditor: nam æqualitas debitoris relativa est ad æqualitatem creditoris, æqualitas autem, quam appetit creditor, est æqualitas rerum, nempe ut suis creditis centum, respondeatur per centum.

RESPONDETUR ex dictis, quod illud per se participet æqualitatem iustitiae, quod per se immediatè participat æqualitatem, quam tanquam includentem rationem honestatis appetit creditor. Conc. Non inclusa hac honestate. Nego. Ratio, quia hic agitur de æqualitate includente rationem virtutis, quæ non habetur in ipsis rebus. Hinc, si aliquis prævidens, quod sibi aliiquid non esset restituendum compensaret sibi: tunc debitor non teneretur jam ad æqualitatem Physicam, non poneret tamen moralis: unde etiam illi creditor objicere posset; non reddidisti mihi &c. similia.

Aliter ceterum difficultati ex dictis satisfit. Quod scilicet creditor exigat æqualitatem rerum, non quomodocunque, sed redditarum, ubi involvitur redditio, quæ prior erit redito, adeoque per prius participans rationem Formalem iustitiae. Per hoc etiam non negatur posse concedi, quod in prædicato æqualitatis attendatur ad prædicatum æqualitatis rerum, tanquam aliquid notius.

INSTABIS 3. Ergo saltem res, non erunt quidem objectum immediatum, saltem tamen erunt ultimum. Ad eum modum, quo potentia immediatè specificantur extrinsecè ab actionibus, ultimato ab objectis, à quibus vel ipsi actus specificantur.

RESPONDETUR. Si nomine ultimati objecti accipiatur quodcunque tandem spectans ad aliquam virtutem, in quo desinit motus illius, sic erunt ultimatum objectum res. Si autem nomine ultimati objecti accipias, quod ultimo in se participiat honestatem, ita, ut antecedentes participationes honestatis ultimò in illa conquiscent, sic non sunt objectum ultimatum res, quia illæ in se honestatem æqualitatis participatam non habent.

OBJICITUR 3. Iustitia potius intendit æqualitatem inter personas: unde etiam iudex, qui est iustitia animata, vult personas æquare. Ergo,

*C 4

R. P.
TH. MLOD
TOM. 3. c. 4.
D. VI
6

go, personæ potius & non operationes externæ, erunt objectum materiale justitiae.

RESPONDETUR. Quod justitia potius intendat æqualitatem inter personas tanquam finem. Cui debetur æqualitas, non autem intendit æqualitatem inter personas tanquam finem. Qui: & tamen non nisi objectum, coincidit cum fine Qui. Hinc etiam Religio: quia habet Deum pro fine Cui, & actiones cultivas Dei pro fine Qui, sit, ut illæ sint objectum Religio, non verò Deus.

Paulò alter communius responderet: quòd scil. justitia intendat æqualitatem inter personas non inducendo illam inmediatè in ipsis personas, sed in actiones non nisi illarum: ad eum modum, quo inmediatè rectitudo Logica inducitur in operationes, non in ipsum intellectum.

DIFFICULTAS II.

De Objecto Formali Justitiae.

TRACTATIO de Objecto formalis justitiae, sub ratione formalis certior est, cuam in aliis materiis; præcipuè habituum intellectualium. Triplex enim Ratio formalis in aliis materiis distinguitur. Ratio sub Qua formalis, hæc ordinariè dicitur esse abstractio, quæ locum in præsentinon habet: quia abstractio, sicut ipsa est de linea intellectuali, ita etiā convenit non nisi intellectualibus habitibus, justitia autem virtus moralis est; licet etiam in virtutibus moralibus reperiri suo modo possit v. g. in præsenti æquabilitas, æqualitatis ipsam honestatem, pro formalis statuendo. Non habet etiam hic locum Ratio formalis, Quæ, prout condincta à ratione formalis Propter Quam: quia in habitibus virtutum, motivum proprium desumibile est, non nisi ex ratione inclusa in ipsomet formalis; & ita in Fide, ratio motiva, est veritas prima, quæ etiam est ratio formalis fidei, honestas item gubernandi se secundum dictamen hic & nunc rectæ rationis, est & motivum & formale prudenter; sive de reliquis, idemq; contingit, ut videre erit, in justitia.

DICENDUM est. *Formale justitiae esse honestatem æqualitatis ad jus alterius.* Dico potius esse honestatem æqualitatis, quam æqualitatem: quia justitia etiam quoad suam rationem specificam, est virtus voluntatis; habetq; specificativum virtutis voluntatis, ut potè ejus species. Si habet rationem specificam virtutis voluntatis, habet rationem versantis circa objectum voluntatis: cum ergo non versetur circa utile, quia non versatur circa proprium, hinc, appellatur ab Aristotele, *bonum alienum.* Item cum non versetur circa jucundum, quia etiam hoc spectat ad virtutes moderatrices ut plurimum passionum, debet versari circa honestum: si debet versari circa honestum, debet hæc ratio ex-

primi, quia sicut species externa, prodit pulchritudinem, ita formale, prodere debet pulchritudinem virtutum, quæ stat in prosecutio-ne honesti. Cumque æqualitas etiam in rebus suo modo reperiatur, idque immediate, nullo enim mediante centum est æquale ad centum, non reperiatur autē nisi in operationibus honestas, debet fieri in objecto justitiae formalis mentio honestatis, ut ita magis proprium & circumscriptum ponatur formale justitiae. Debet autem esse honestas æqualitatis, non qualiscunq; quia illa qualiscunque non sufficit ad virtutem justitiae: esse enim æqualem maximis, famâ, doctrinâ, elegantia corporis, divitii &c. dicit honestatem æqualitatis, nec tamen quidquam justitiale importat. Ideo additur, quod formale justitia non sit honestas æqualitatis quo-cunque modo, sed honestas æqualitatis ad jus alterius.

PROBATUR 1. Auctoritate Aristotelis s. Ethicorum cap. 3. & sancti Thomæ. q. 58. art. 10. & 11. Ubi adducit Auctoritatem Sancti Ambrosii. Lib. 1. de Officiis: *Justitia est, quæ unicuique, quod suum est tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem equitatem custodiat.* Ubi, ut vides, numeratis actibus justitiae, tamen illarum centrum ad coquere formale exprimit, æqualitatis custodiam.

PROBATUR 2. Argumento communi. Illud est objectum formale justitiae, quod maximè intendit in suis actibus justitiae, quodque illam sufficenter distinguit à reliquis omnibus; quæ Propositio probatur inductione in reliquis quibuscunq; habitibus: resolviturq; in hoc imprimis. Quia, quod maximè appetitur & intenditur ab habitu, illud est maximum bonum illius: sicut enim appetitus index est boni, quod appetitur; ita maximus appetitus, index est maximi boni. Jam autem in habitibus, maximum bonum, est objectum formale; sicut in composito maximum bonum, est forma, unde & sola appellatur ab Aristotele, Quod Quid. Resolvitur etiam in hoc. Quia in habitibus practicis, finis ultimus intrinsecus, & objectum formale, sunt idem, si sunt idem: Ergo cum id, quod maximè intendit in suis actibus justitiae sit finis ultimus intrinsecus justitiae, maximè enim finis ultimus intenditur, idem etiam, quod maximè appetit, & intendit suis actibus justitiae, erit objectum formale ejusdem. Quod autem illud maximè intentum debeat etiam esse sufficenter distinctivum, ex proportione ad formam Physicam deducitur, quæ universaliter res distinguit. Nam quamvis materia possit etiam res distinguere, id tamen non facit universaliter. Sed justitia in suis actibus maximè attendit ad æqualitatem ad jus alterius. Quod probat inductio, universaliter hanc Propositio-nem fundans; Nullus actus est justitia, qui æqualitatem ad jus alterius non importet. Ergo appa-

Disputatio I.

33

apparet illam æqualitatem maximè intendi: nam quod in omnibus appetit ponere, ponitque justitia, appetit maximè appeti; sicut, quianatura maximè horret nihil; & appetit ens in omnibus, quæ ponit, ponit ens, & in statuaria, quia maximè appetitur, tanquam formale, effigie corporeorum linearum; ea in omnibus ponitur à statuaria. Quod autem idem formale sit ad æquum; probat communis Ratio. Quia ne excedit justitiam: cùm nulli alteri, nisi justitia competat; & non exceditur à justitia, quia nihil aliud est, quod præter æqualitatem intendat justitiam. Et sicut ad æquum formale, hominis, est rationalitas, quia nec excedit hominem, nec exceditur ab eodem, sic & in presenti erit æqualitas. Esse autem eandem objecum attributionis, ex eo deditur: quia ad illam omnia attribuuntur, quæ spectant ad justitiam.

PROBATUR 3. Honestas æqualitatis ad jus alterius, est aliqua honestas: non esset enim id, quod est, si non esset honestas aliqua. Ergo est objicibilis alicui virtuti morali cardinali. Nam nullum est honestum, quod virtus non prosequatur, sive illud virtus non prosequitur, hoc ipso non esset honestum. Virtus enim, ut sic, est essentiali determinatione prosecutiva honestatis; & si esset indifferens ad illius prosecutio- hem, hoc ipso non virtus, sed commune quid ad virtutein, & virtutem, esset. Quod si honestas æqualitatis ad jus alterius est objicibilis alicui virtuti cardinali, non erit objicibilis alteri, quam justitia. Quod ipsum probatur. Tum quia. Justum & æquale, per Aristotelem, & omnes, in idem recidunt, in genere moris. Ergo, si ratio formalis justi, est justitia, etiam æqualitas, ratio formalis justi erit, sicut albedo, est ratio formalis albi. Sed non æqualitas in quantitate, vel qualitate: hæc enim est æqualitas Physica. Ergo erit æqualitas ad jus, hæc enim est sola moralis, spectansq; ad justitiam. Tum quia, per ipsam enumerationem partium facile devenit, æqualitatem hanc non esse objectum alius cardinalis virtutis; non enim est objectum prudenter, quia hæc attendit ad regulas rationis, secundum hæc & nunc: non etiam spectat ad temperantiam, vel fortitudinem; quia per se hæc attendunt ad passiones; hoc autem per se, æqualitas dicta, non importat. Tum quia illius virtutis objectum formale est æqualitas, cuius virtutis omnis actio, est aliqua æqualitas. Quod ipsum probatur. Hoc enim ipso non esset illud objectum formale, de quo hic queritur, si non formaret quicunq; que illius virtutis actum; sicut non esset ratio formalis hominis rationalitas, si quicunq; homo non esset rationalis, modo hæc ratio formalis conjungatur cum sufficienti distinctione illius ab omnibus; quæ non sunt ipsa. Sed non quicunq; actus reliquarum virtutum est æqualitas. Quod ipsum probatur. Quia

potest prudentia dictare hæc & nunc hoc potius quam illud comedendum esse. Potest fortitudo temperare iram, temperantia appetitum mortificare ex præcisa honestate mortificationis, in quibus omnibus nulla reluet æqualitas ad jus alterius. E contraria autem; nullus actus est justitia, qui non sit æqualitas immediate vel proximè reductive; dixi, proximè reductive, quia omnes virtutes ad singulas remotè reduci possunt, saltem ratione imperii.

OBJICITUR 1. Defacto datum actio justitia cum inæqualitate. Ergo, æqualitas non est objectum formale justitia. Antecedens probatur. Quia si aliquis impos reddendi centum, reddat quinquaginta, non ponat æqualitatem, & tamen ponat actum justitia: hinc semel redditum quinquaginta non tenetur iterato cum alio quinquaginta reddere, extinguitur; omne jus ad quinquaginta.

RESPONSIo communis est; quod, reddens quinquaginta, non ponat æqualitatem materiali: hæc enim depositum reddendi quinquaginta; quod tamen ponat æqualitatem formalem, h.e. eam, quæ hic & nunc legitime exigitur, & quæ hic & nunc obligatoriæ reddenda est; ita, ut si non reddatur, incurra sit in justitia.

INSTATOR 1. potest i. contra hanc Responsionem. Quia & attenderet justitia & ad medium rei non attendendo ad medium rationis; & non attenderet. Attende et quidem, quia, expositis supra, attendere debet; & non attenderet, quia attendere ad hæc & nunc, ad circumstantias, personas, &c. est attendere ad medium rationis.

RESPONDETUR. Quod secundum rationem genericam virtutis, attendat justitia ad medium rationis, sicut & est bonum habentis, non ad alterum. Et, sicut nulla est virtus, quæ ex directione prudenter non fiat, quia alias cæco modo & imprudenter fieret, quod est non virtuosæ sed cum defectu operari; ita ad id etiam justitia attendere debet. Sed non sicut in medio rationis, tamen in ratione sua differentiali, excludendo medium rei: quia post præcedens dictamen, quod post consultationem sit de possibiliitate reddendi medietatem, tum primum accedit formalis ratio justitia, quæ dictat redditum quinquaginta; quia medium rei versans circa medietatem centum, quod est omnibus idem, situm est in rebus non in proportionibus, & est ipsum quinquaginta, cuius redditionem intendit per se tunc justitia; quæ medietas eadem est & respectu divitiae, & respectu pauperis, & hunc, & alias. Adeoq; adhuc tunc habetur medium rei.

INSTATOR 2. Ex responsione ad principale argumentum data, sequitur justitiam attendere ad æqualitatem formalem, hæc enim sola in omni actu justitia reperitur, non semper autem materialis; non potest autem dici, quod justitia

ad

R. P.
TH. MLOD
la. BIESKI
Tom 3. c. 4.
D. VI
6

ad æqualitatem formalem attendat; quia non exhaustit debitum: sola autem æqualitas exhauiens debitum, est æqualitas justitiae. Hinc non ponitur æqualitas justitiae per aliquem actum religionis, & cultus divini: quia ille non exhaustit jus in Deo ad sui cultum, & non ad æquat. *Antequam respondeatur.*

SUPPONO 1. Statuendam hic esse categoriam juris & debiti. Nam imprimis, est jus ut sic; postea debitum ut sic; sub jure ut sic, est jus ad totum, & jus ad partem; sub debito etiam ut sic, est debitum partis, debitum totius. Similiterque discurrendum de æqualitate; est enim æqualitas ut sic, idq; medium rei habens. Hæc subdividitur in æqualitatem in toto, seu absoluto, & in æqualitatem in parte, seu in aliquo absolu: sicut enim medium rei ad decem crediti, est decem debiti, ita medium rei ad quinq; ex eodem decem crediti, est quinq; debiti, tanquam medium rei.

SUPPONO 2. Quamvis æqualitas materialis sit divisibilis, possitq; esse vel in toto, vel in parte; formalis tamen æqualitas semper est indivisibilis. Et ita obligatus reddere decem, cum non possit reddere nisi quinque, potens tamen reddere quinq; si non reddat nisi duo, non ponit æqualitatem formalem, quia poterat reddere quinq; & non reddidit. Quod ulterius in hoc resolvitur. Quia æqualitas materialis, stat in reddere quantum debes, formalis autem in reddere quantum potes: hinc cum non rarò debeat intercedere legitima nonredditio tantum, quantum debetur, nunquam autem possit esse legitima nonredditio, si non reddat quantum possit, sit, ut hæc & indivisibilis sit, & in omni actu intervenire debeat. Quamvis autem dicatur medium etiam rei, ad quod attendit justitia, in indivisibili consistere, non excluditur ut consistat in indivisibili, divisibiliter tamen, sicut numeri in indivisibili consistunt, compositum item, &c. similia, licet divisibiliter: ita & medium rei. Sed æqualitas formalis & in indivisibili & indivisibiliter consistit: huic enim termino, quantum potes, si aliquid demas, hoc ipso non erit, quantum potes, si autem aliquid addas, non erit etiam quantum potes, sed supra quam potes.

SUPPONO 3. Æqualitatem formalem ponit in omni actu justitiae, sed vel cum adæquata æqualitate in toto materiali, vel cum æqualitate materiali adæquata in parte. Ratio ex dictis supra peti debet; quia si æqualitas non coniungetur materiali, non jam actio illa externa est actus justitiae. *His suppositis.*

RESPONDETUR. Potest esse æqualitas in adæquata justitiae exhaustus debitum in parte, quæ æqualitas, si comparetur ad plus, erit inadæquata: si comparetur ad hic & nunc, & ad partem debiti, erit adæquata parti. Ad eum modum, quo semi ulna est adæquata alteri semi ulna, licet non sit adæquata ulna.

Ea, quæ allata sunt de actu cultus divini, in presenti locum non habent: quia inter Deum & homines non intercedit justitia rigorosa. Deinde, quia posito illo actu, non jam exhaustur obligatio ad ponendum iterato similem actum; jam autem posito debito quinque, non debes repetere solutionem ejusdem quinque, sed non nisi residui, consequenter saltem in parte exhaustis juis alius, & tuam obligationem. Alii dicunt in hoc esse disparitatem, quia jus divinum est ab intrinseco inexhaustibile; jus autem creaturæ est non nisi ex accidenti inexhaustibile, hic & nunc.

OBJICITUR 2. Si attendendum est ad æqualitatem in actu justitiae, sequitur destrui naturas omnium contractuum. Quia, ut urget Maironius, aurô totius mundi, non potest æquar unius equus.

RESPONDETUR. Quod attendatur ad æqualitatem non entitativam entium inter se, sed æqualitatem moralem, & in ordine ad communem vitæ; æquantur autem moraliter, pretium qui & equis.

OBJICITUR 3. Potest ponit æqualitas ad jus alterius, & non ponit actus justitiae. Ergo, ex assumptione supra, æqualitas, non est objectum justitiae, tale, de quali hic quæritur: cum excedat justitiam, utpote reperibilis, quin reperitur justitia. Anteced. probatur. Si quis restituat debitum aliás centum, sed animo malo v. g. ut post numerationem pecunia, habeat commoditatem occidendi creditorem; talis ponit æqualitatem ad jus alterius, extinguit enim omne jus exigendi centum, & tamen non ponit actum justitiae: quia est impossibile ponere actum justitiae, & non ponere actum virtutis: nulla enim species possibilis est sine generico, quod presupponit, prædicato, ut impossibile est esse hominem sine animali, quod autem ille non ponat actum virtutis. Probatur, quia nullus actus virtutis moveretur motivo turpi, tanquam objecto prosecutionis; ille autem actus moveretur tali motivo.

RESPONDETUR. Hoc, quod est ponere æquale juri alterius, dupliciter contingere potest. Imprimis, ponendo illud ex motivo justitiae, deinde, non ponendo illud ex motivo justitiae. Si non ponat illud æquale ex motivo justitiae, non facit quidem actum internum justitiae completum, facit tamen incompletum; simulque facit actum externum justitiae. Quod non faciat actum internum justitiae completum. Ratio est. Quia debuit habere volitionem justitiale, antecedentem ipsam dationem, debuit etiam habere dationem innitentem illi motivo, quæ duo, quia non habuit, non facit actum internum completum justitiae; facit tamen incompletum, quia datio est etiam actus internus, imperans externam dationem: intercedit

Disputatio I.

33

cedit tamen tunc actus externus iustitiae completus, nempe redditio 100. neque enim ultra hoc externum, ullum aliud externum, iustitiae exigi potest. Unde in creditore extinguitur omne ius exigitum alicujus externi. Si tamen seiret non habuisse illum actum internum iustitiae, non quidem in foro litigioso, quod non nisi ad externa attendit, in foro tamen, ut ita dicam, interno, habet ius proprobandi, quod de- derit quidem, sed non tanquam restitutor; nec animo, qui probum restitutorem deceret. Si autem ponat illam dationem, illumq; actum ex- ternum redditio centum ex motivo iustitiae, etiam si conjugat illum actum cum alio moti- vo in honesto, faciet adhuc moraliter actum vir- tute, & sub illa formalitate, bonum. Ratio, quia quamvis Physicè ille actus ab utroq; moti- vo dependeat, moraliter tamen duplex est, & pro illa parte morali, nihil illi deest ad rationem virtutis: nam motivum aliud spectat ad aliam partem moralem, aliumque actum moraliter: quia tamen actus bonus debet esse ex integra causa; ideo non potest dici absolute bonus.

Quod ipsum ulterius sic explanatur, est que ad multas alias materias in simili, etiam intentiones Sacramentorum transferendum. Quando aliquis ex motivo occisionis, & ex motivo honestatis iustitiae reddit centum, dupli- citer se in hoc habere potest. Primo, ut intercedat virtualis refutatio interna motivi v.g. honestatis iustitiae, quasi dicat, volo dare centum, titulo restitutionis: quem ipsum titulum nolle, nisi ut occidam; talisq; non facit actum virtutis iustitiae: quia assumptum titulum refutat rejicitq; proponitq; illum sibi, ut refutet. Secundo, potest se in hoc habere ita: ut motivum utrumque assumat; neutrum refutando, & eo casu, ut di- cendum in superioribus, elicit etiam actum iusti- tie, licet non denominabilem simpliciter vir- tuosum. Et licet, nullus actus virtutis moralis moveatur motivo turpi, casu, quo simul non conjugatur motivum honestum; adeoq; motivo turpi præcile; potest tamen moveri moti- vo, coniuncto, cum alio motivo turpi.

Unde, ulterius inferes: casu, quo gladius re- stitutatur furioso id exigenti, sit tunc actus com- pletus iustitiae externus, non tamen sit actus iustitiae virtutis internus: quia tunc legitimè non exigit illa restitutio: sunt enim circumstan- tiae illegitimes exigentiam. Deinde, quia actus virtutis iustitiae infundatur supra rationem actus virtutis genericam, quia hinc non habetur: quia actus virtutis, præcipit secundum dicta- men recte rationis fieri, quod potius vetat furio- fore dligit gladium.

Direcere ergo ad Objectionem dici potest. Negando Antecedens. Et Probationem illius, distinguiendo, quod talis ponat æqualitatem, & non ponat actum iustitiae, secundum quod mo- vetur motivo illo in honesto concedo: Secun-

dum quod movetur motivo honesto. Nego Majorem. Addo per nos non æqualitatem ut- cunq; sed honestatem æqualitatis, esse formale iustitiae, quæ si non habeatur, quid mirum si non erit actus iustitiae?

DIFFICULTAS III.

De medio intento à iustitia.

OMNE æquale, est medium. Posito ergo, quod iustitia attendat ad æqualitatem, at- tendet ad medium. Quod, quantum ad præsens, duplex cogitari potest: quoddam medium rei; & aliud medium Rationis. Explicandum hoc erit.

Punctum Difficultatis 1.

Quid per alios medium rei?

EXPLICAT I. quidam. Ponitque imprimis, virtutem in mediocritate tripliciter con- stere. Objective, causaliter, & formaliter. Ob- jective in mediocritate consistere dicitur, quatenus requirit in objecto suo medium, inter ex- cessum & defectum: ut fortitudo medium inter audaciam & timorem. Iustitia inter plus & minus dati & accepti. Causaliter virtus in me- diocritate consistit, quatenus, medium à ratio- ne præscriptum, ponit in objecto suo, seu mate- ria sua per actus suos, quo modo Temperantia ponit medium à ratione præscriptum in sum- ptione cibi & potus. Formaliter deniq; quatenus ipsa virtus est forma media inter duo vitia, seu inter duo extrema vitiosa, quorum unus peccat per excessum, alter per defectum.

Ponit deinde, non in quibusvis virtutibus tri- plicem hanc mediocritatem inveniri; sed in ali- quibus omnibus, in aliis autem, esto prima & se- cunda reperiatur, non tamen datur tertia. Sic in fortitudine dantur omnibus tres mediocritates: habet enim in objecto suo medium inter ex- cessum & defectum, & ipsum ratione prudenter in- dagat, ac definit; estq; simul forma inter duo extrema vitiosa, timorem & audaciam. Casti- tas vero, esto primam & secundam mediocri- tatem habeat, caret tamen tertia: non est enim forma inter duo extrema vitiosa: sed quoties contra castitatem delinquitur, per solum defec- tum peccatur, recedendo ab obligatione. Sic contra castitatem conjugalem per solum defec- tum peccatur, puta per copulam, non cum sua, non autem per excessum, servando non solum conjugalem castitatem, sed ab omni prorsus copula, etiam licita, abstinentio. Contra etiam virtutem jejuniti Ecclesiastici per solum defectum delinquitur, bis nimis in die com- edendo; non vero ab omnipotens refectione abstinentio.

Ponit

R. P.
TH. MILOD
la. DAWSKI
Tom. 3. c. 4.
D. VI
6

Ponit denique, in iis virtutibus, quæ non sunt forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, excessum non esse vitium, saltem eidem virtuti oppositum. Sed aliquando est virtus, aliquando ratione circumstantiarum vitium, sed alteri virtuti contrarium. Sic excessus castitatis conjugalis, dum aliquis non solum à copula illicita, sed servanda virginitatem etiam à licita, & cum sua abstinet, non est vitium contra castitatem. Sed si fiat cum consensu utriusque partis, est virtus castitatis, & quidem excellentis. Quod si fiat altera parte invita, vitium quidem est contra justitiam, non contra castitatem; idque variis aliis instantiis illustrabat. Hisque positis. Dicebat rationis medium non ideo dici, quod sit ens merè confitum à Ratione; verum ideo, quod, esto à parte rei in objecto sit definitum, & determinatum, ipsius tamen definitio & determinatio, non sine singulari rationis scrutinio, & indagine invenitur. Sic Temperantia dicitur habere medium Rationis, non quod illud sit à ratione confitum: datur enim à parte rei in sumptione cibi & potus certa & determinata mensura, respectu cuiuslibet hominis in particulari. Unde si quaeratur, cur ratio definit tantum v.g. cibum, hinc & nunc sufficere, recte respondebitur: quia Petrus in talibus circumstantiis posito, neque plus neq; minus est sufficiens. Sed dicitur Temperantia habere medium Rationis, quia illud difficile invenitur: E contra, medium rei non ideo dicitur, quod tantum sit à parte rei, & nullo modo medium rationis; seu quod à ratione prorsus non debeat attingi, & proponi. Sed propterea, quod, et si ab intellectu proponi debeat, non tamen indiget peculiari scrutinio, & indagine. *Hæ Positiones & Explicatio.*

NON SATIS FACIT 1. Quoad doctrinas circa ipsammet justitiam. Nego enim universaliter, justitiam non esse formam mediocritatis inter duo extrema vitiosa. Tum quia, accipere plus quam debeatur tibi v.g. faciendo occultam recompensationem, & accipiendo decim cum tibi debeatur quinque, & postea reddendo, v.g. tria tantum. Certè sunt hæc duo extrema vitiosa: plus enim & minus semper sunt extrema, Ly autem, plus quam deberes, & minus quam deberes, cum disordinationem ad debitum fundent, hoc ipso fundant rationem vitii, quod semper procedit contra debitum operandi modum. Justitia inter hoc mediat. Ergo est forma inter duo extrema vitiosa. Tum quia. Præstantissima inter species justitiae est justitia Legalis: hæc etiam versatur inter duo extrema vitiosa: Nam ponere taxam rerum; pertinet ad justitiam Legalem, ponatur excessus taxæ, erit contra justitiam, diminuens fortunam ementum; ponatur defectus in taxa, minus taxando, quam res exigat, defectus erit contra justitiam diminuens fortunam venden-

tium. Mediat inter hæc justitia Legalis. Ergo, apparet, quod sit forma mediocritatis, inter duo extrema vitiosa. Tum quia. Concedo quidem, non in omni actu justitia reperiri hoc, ut illa sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa: non raro enim solo nonnisi defectu, seu per minus peccatur; & ita non peccat contra justitiam, qui debens centum, reddit centum decem: sed inde non sequitur, quod saltè interdum justitia non sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, ex quo sequitur, quod non esse illam talem formam, non sit ratio illius adæquata formalis, & in omnibus actibus necessario reperibilis. Tum quia. Exempla, quæ adfert pro sua sententia, non convincent. Primum exemplum est. Si venditor ratione equi appretiabilis pro centum accipiat sciens & volens nonnisi 80. non peccat contra justitiam. Ergo, justitia non est forma inter duo extrema vitiosa, sed contra illam delinquitur solum per defectum. Quod exemplum non facit pro intento: Nam, imprimis, si contra justitiam defectu seu per minus peccatur, hic aperte est minus. Ergo, peccari tunc contra justitiam deberet vi hujus doctrinæ. Deinde, non potest, statui certa regula, quomodo se, & ad quid justitia habeat, si recurratur ad conditionem scientis, & volentis. Quod ipsum probatur. Quia sicut non sit injuria, si sciens & volens pro centum accipiat 80. sic nec est injuria, si sciens & volens pro centum, det ducenta. Secundum exemplum est. Si quis debeat duobus centum, & uni det ducenta, per hocque se reddat ad reddendum alteri impotentem, peccat tunc contra liberalitatem, eò quod gratis superaddat, quod non deberet superaddere; contra justitiam autem nonnisi per defectum, quatenus alteri creditori non restituit, quod illi debet. Hoc exemplum commodius quidem est ad intentum arguentis, sed habet in hoc difficultatem: quia Physica, moraliter loquendo, non redditio illa, perficitur, illa datione ultra fortem; Ergo, moraliter loquendo, illa datione peccatur contra justitiam. Tum quia. Ratio, quam explicans ponit pro hac positione, est contra illum. Sic enim assumit: contra justitiam solum delinquitur per defectum restituendo minus vel auferendo plus quam debetur. Hæc autem assumptio est contra illum, quomodo enim auferre plus quam debetur, est defectus? cum non sit minus sed plus; nisi forte dicashunc esse defectum moralem, qui contingit etiam in illis, in quibus nonnisi per plus peccatur.

NON SATIS FACIT 2. Quoad doctrinas circa alias virtutes. Tum quia. Nego timorem sine addito, itemque audaciam esse extrema vitiosa, inter quæ procedat fortitudo. Sed sunt passiones indiferentes ad esse bonas & non esse malas, cum tamen explicans, sine addito ponat timo-

Disputatio I.

37

timorem, & audaciam pro extremis vitiis. Tum quia, non appetet, qui non peccatur contra castitatem conjugalem, etiam excessu, hoc est, utendo aliena: videtur enim hoc spectare ad lineam pluris. Tum quia. Concedo quidem admissibile Arift, mediocritatem in virtutibus, sed non poterit esse à mediatione inter duo extrema lepus mala; ait enim 2. Eth. c. 6. *Nonnulli enim sunt affectus, qui statim vel ipso nomine cum pravitate implicantur, ut malevolentia & invidia, & item actiones, ut adulterium, furtum, &c. Omnia enim haec & hujusmodi appellantur: quia non excessu ipsorum aut defectus, sed ipsamala sunt. Ut nullum modo possit quispiam in ipsis recte agere, sed peccare semper necesse sit.* Cujus rationem his formalibus subdit. Nam hoc modo ex superationis & defensionis mediocritas ex superationis item ex superatio, & defensionis defectio inveniretur. Et tamen, sine ullo addito, explicans appellat mediocritatem formalem, stare in mediocritate inter duo extrema vitiis.

NON SATISFACIT 3. Tum quia, hæc explicatio, est contra communem acceptiōnem harum vocationum, Medium rei, &, Medium rationis: Nam imprimis Arift, non ex facilitate, vel difficultate indaginis scrutiniiq; hæc duo discernit: nam Medium rei, accipit per ordinem ad hoc, quod sit unum idemque omnibus: contra, Medium rationis, Medium non unum idemque omnibus. Ipse etiam S. Thomas citatus in corpore, Medium Rationis dicit, non accipi secundum proportionem unius rei ad alteram, sed solum secundum comparationem ad ipsum virtuosum; cum tamen Medium justitiae h.e. Medium rei, consistat in quadam proportionis æqualitate, rei exterioris, ad personam exteriorē. Insistens horum auctoritati Molina t. i. d. 3. col. 8. definit Medium Rationis, quod sumatur per comparationem ad agentem. Medium autem rei sumitur ex natura rei collatione facta cum altero. Similia habet Tann. d. 4. q. 2. n. 48. Rayn. L. i. de Virt. Mor. in partic. f. 1. n. 19. Et ex allatis vides, quod prædicti Auctores Medium rei, non per facilitatem indaginis explicent, sed quod idem sit omnibus, & non per ordinem ad operantem desumatur. Medium etiam rationis non explicant per difficultatem indaginis, sed quod non idem sit omnibus, per ordinemque ad operantem & circumstantias defumatur. Tum quia. Saltem nobisissima species justitiae legalis h. e. distributiva, non foret justitia: quia proportio meriti & præmii nullo modo de facilis est indagabilis: imo si quid accidit, dum inconclusa scitur, non posse reddi hic & nunc totum, quantum autem hic & nunc in circumstantia talis reddentis tam miserè vel tam commodè habentis creditoris, &c. similibus circumstantiis, quantum, inquam, hic & nunc teneatur reddere, facile non indagatur. Tum quia; sequeretur quod prudentia

saltem partialiter spectata, sit justitia: quia ad prudentiam spectant tam faciles, quam difficiles indagines rerum, adeoque media difficulter & faciliter indagabilia.

EXPLICAT 2. Esparza q. 9. ponitque, Medium rei coincidere cum triplici æqualitate intenta à justitia, solumque differre per diversos comparationum modos ad terminos relatè, ad quos eadem res consideratur. Porro æqualitas prima, quam intendit justitia, est æqualitas proportionis inter jura cuiusq; & res pertinentes ad ipsum, ut scilicet: sicut se habent jura unius ad jura alterius, ita omnino se habeant res unius, ad res alterius, terminantes eadem jura. Ratio, quia impossibile est, ut habeat, quod suum est, cuius res magis excederentur à rebus alterius, quam jura ejusdem à juribus alterius, & è converso. Secunda æqualitas inter datum & acceptum per contractum: vel quasi contractum sive voluntarium sive involuntarium. Ratio, quia si duo habeant 8. & alter eorum tantum duo, accipiat 4. ex æqualibus fiunt inæquales adversus justitiae Leges. Tertia æqualitas est formalis, per conformitatem ad leges, & conventiones hominum, omnibus & singulis hominibus æquales. De quo ipso notat, lege & conventione, omnino æqualiter, respectu duorum, posse subordinari inæqualitatem materialem inter eosdem; & ita sit in conventione fortis, in qua æqualis est uterque contrahens, æqualiter se exponens periculo, & spei; eventus tamen est necessario inæqualis favens uni, adversus alteri. *Hæc Explicatio*

NON SATISFACIT plenè. Tum quia; ita esset explicandum Medium rei, ut simul advertatur illius differentia à Medio rationis, quod non facit dicta explicatio. Addit quidem rationem, cur attendat ad Medium rei, justitia. Deinde, quod medium rationis in indivisibili non consistat. Sed hic conceptus non est primo definitivus mediæ rationis. Tum quia. Si potest, ut revera potest, dari formalis æqualitas sine æqualitate materiali, explicandum venisset, cur non reguletur tuh in sua æqualitate, idq; ultimo, justitia, per Medium rationis? Tum quia. Doctrina, quam in processu usurpat Esparza, quod scil. objectum justitiae, consistat in medio inter duo extrema virtuosa, non tamen inter duos habitus virtuosos, ubi pronuntiat universaliter, alias virtutes morales esse etiam medias formaliter inter duo virtutia, id etiam non convicit. Nam non appetet quo modo castitas conjugalis, quæ est virtus moralis, sit etiam media inter duos habitus virtuosos: imo & ipsa virginitas. Deinde, sicut hoc extremum virtutum, quod est contra justitiam legalem, taxare plus quam æquum, & minus quam æquum, sunt separabilia & distincta; ita & habitus

*D

torum

R. P.
H. MLOD
1810 WSK
TOM 3. c. 4.
D. VI
6

corundem. Cur ergò saltem tunc non erit iustitia media virtus inter duos habitus vitiosos? Insuper, Ratio, quam pro hoc suo assumpto ponit Esparza, non convincit: quando enim dicit, quod eo habitu, quo aliquis causa est, ut ipse plus habeat, quam deberet habere, eadem est causa, quod alias minus habeat, id non convinxit: quia licet id verum sit pro aliquo casu, falsum pro alio, secundum adlatam instantiam de iustitia legali. Nam actus ille praesertim taxandi, est injuriosus, & taxans facit quidem minus habere mercatorem, sed ipse nihil plus per hoc acquirit, nisi acta emat, secundum taxam a se factam, qui actus, est quidem lucrativus sed distinctus ab actu taxandi, qui secundum se, est tunc iustus.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Medium rei.

EXPLICATUR I. Fundamento habitu in 2. Eth. c. 6. In omni re in indivisibili non consistente, potest accipi plus, minus & aequale: si enim haec non possunt accipi, ex eo ipso sequitur, rem illam consistere in indivisibili, hoc ipsum autem, quod est accipere posse minus, plus, aequale, vel est in re, vel in ordine ad nos, a deoq; medium seu mediocre, erit medium inter excessum, & defectum, vel in re, vel in ordine ad nos. *Ad medium quidem rei, id dico*, inquit Aristoteles, *quod ab utroq; extremo aequè distat, estque unum & idem omnibus*. Et sic v. g. 5. & 5. in 10. medium sunt; est enim medium inter plus, quod est 6. & 4. quod est minus. Sed ad praesens commodius exemplum ponit Aristoteles, *si decem plura sunt & duo pauca, sex medium accipiunt, quantum ad rem quippe quo ex eo & superent & superentur*. Si 6. enim est superat per 4. duo, ita ipsum sex superatur per quatuor a decem. Aliud autem medium appellat quantum ad minus, & hoc dicit esse non unum idemque omnibus; hocque sic exemplificat, quia si alicui 10. minus comedere multum est, & duas parum, non hoc ipso sequitur, quod medium respectu illius sint 6. minæ, quas illi possit ordinare quicquid comedendas: fieri enim potest, quod sumptum hoc vel nimium sit, vel parum, & ita parum erit robusto alicui, multum autem ei, qui aliquam exercitationem incepit, sobrietate indigentem. Quæ omnia sic complectitur Arist. verba textus sunt: *Non enim si alicui 10. minus comedere multum est, dicas parum, 6. ei Ludimq; si comedendas præcipier. Nam fortasse id quoq; ei, si sumpturus sit, erit vel nimium vel parum. Miloni quidem parum, nimium autem ei, qui exercitatio nemincipiat*. Quod si quæras præcisam definitionem Medii, quoad nos, definit ibidem Arist. quod sit mediocritas ratione præfinita, seu ut superius loquitur, quando oportet, & ob quæ, &

erga quos, & cujus causa, & ut oportet, hæc facere. Medium autem rei est, Medium secundum rem, seu id, quod in rebus neque superat, ut excessus, nec deficit, ut defectus.

EXPLICATUR 2. habitu fundamento in 5. Eth. c. 3. & 4. & in S. Thoma ibidem in tex. Lect. 4. 5. &c. Et ut id fiat.

PRÆMITTO I. *Quod iustus & iniquus, iustum item & iniquum idem sunt in moralibus, seu ut loquitur Arist.* Injuria iniqua est, proceduntque secundum plus & minus. In quibus autem est plus & minus, illic reperitur & aequale: aequale enim est medium inter plus & minus: Si enim excessum pluris addas ad minus, aequalia erunt, hæcque aequalitas nihil aliud erit, nisi medium inter plus & minus, faciens scil. ne hoc sit plus, nec illud minus. *Quod si aequale & medium, idem sunt, in quibus erit reperire aequale, in illis erit reperire & medium: quia vero, ut dictum est, iustum est in aequale, & justum aequale; sicut in aequali seu justo, reperitur aequalitas, ita in iusto, & iustitia, reperitur medium, quod scil. dejectat ab excessu plus, & dicit illud minus, ut se coquat ad illud plus*:

PRÆMITTO 2. *Omne justum & aequale ac medium, esse secundum aliquam proportionem.* Unde dicit Arist. *Jus sit quidam est, quod in proportione consistit.* Rationemq; dat: quia sicut proportio necessariò numerum requirit, unde dicit: *Quod enim proportione constat, id non tam unitario numero, quam numero in universum proprium est: ita & iustitia, non est unius & ad unum, sed ad alterum.* Unde dixit Arist. ibidem cap. 3. *æquum in minimis duobus est.* Quasi dicat, ad minimum iustitia, inter duo commutationis extrema est, licet haec duo minima, inferius subdividat. Quamvis autem iustum medium & aequale idem sunt, & omnia secundum aliquam proportionem, condistinguenda tamen haec sunt formalitates, ita ut iustum sit, quia est per respectum ad alterum, reddendo ei quod suum est; aequale autem, in quantum est in commensuratis rebus, vel quasi rebus, secundum quas attenditur aequalitas inter duas personas. Medium autem in quantum procedit inter duo, quæ sunt plus & minus.

PRÆMITTO 3. *Si iustum & medium procedit, secundum aliquam proportionem, quotuplex erit proportio totuplex erit & medium, iustumq;.* Porro ipsa proportio, quam ut sic definit Arist. Lib. 5. cap. 3. quod sit aequalitas rationum. Dividitur in proportionem proportionalitatis, & in proportionem simpliciter. Proportio proportionalitatis nihil aliud est, quam aequalitas proportionis; cum scil. aequali proportionem habet hoc ad hoc, & illud ad illud. Proportio autem simpliciter, nihil aliud est, quam habitudo unius quantitatis ad aliam. Rursum proportionalitas dividitur ab Arist. & S. Thoma in proportionalitatem disjunctam & continuam. Disjuncta quidem

Disputatio I.

39

dem proportionalitas est, & qualitas duarum proportionum non convenientium in aliquo termino, ut si dicam, sicut se habet 6. ad 3. ita se habet 6. ad 5. ubi sunt quatuor proportionis termini, sine ulla ejusdem termini repetitione. Alia autem est & qualitas continua, quae est & qualitas duarum proportionum convenientium in uno termino, appellat eam Arist. continentem, exemplum ejus est. Sicut se habet 8. ad 4. ita 4. ad 2. vocatur autem continua, quia, sicut continua appellantur, quorum extrema sunt idem, ita & in praesenti; cum 4. & in prima comparatione, & in secunda ponatur, sit, ut idem sit utriusque extreum. Hæc ergo erit Categoria proportionis.

Proprio ut sic, hæc dividitur in proportionem simpliciter, seu Arithmeticam, quæ est proportio unitis ad unum. Et in proportionem, quæ est proportionalitas; estq; proportio ipsius proportionum; hæc ipsa proportionalitas dividitur in continuam, & disjunctam, jam de-

minata.

Not 1. In quonam differant & convenienter proportionalitas continua & disjuncta? Differunt: quia continua repetit numerum in ipsa prima proportione, non repetit disjuncta: convenienter tamen hæc duæ proportionalitates in his duobus, imprimis, quod non possint esse nisi inter quatuor extrema ad minimum; ut inducit, exemplaque allata ostendunt, & resolvitur in hoc Principium quia proportionalitas est proportio proportionum. Ergo jam requiritur duas proportiones; singulæ autem proportiones, ex sua definitione, sunt inter duo, bis autem 2. sunt 4. Ergo, proportionalitas semper erit in 4. ad minimum, ad minimum, inquam, quia posset esse plurimum etiam conjugatio proportionum. Secundum, in quo convenienter proportionalitates, id est, quod quæcunque sunt ad invicem proportionabilia, & permutatim proportionalibant, & quod, quæ est proportio unius ad alterum, eadem sit totius; ad totum, sic v. g. sicut se habet 3. ad 6. ita 6. ad 12. sed 3. deficit medietate, ad 6. Ergo & 6. deficit medietate ad 12. permutata proportione. Sicut se habet 12. ad 6. ita 6. ad 3. sed à 12. 6. superatur medio. Ergo & à 6. 3. superabitur medio. En video proportionem permutatam tenere. Ex quo etiam exemplo apparebit, eandem esse proportionem unius ad alterum, quæ totius ad totum. Cujus tale exemplum adducit S. Thomas. si que est proportio 10. ad 8. eadem est proportio 5. ad 4. sequitur ulterius, quod quæ est proportio 10. ad 8. & 5. ad 4. eadem sit proportio 10. & 5. simul accepta, que sunt 15. ad 8. & 4. simul accepta, que sunt 12. quia hic etiam est sesqui quarta proportio.

Not 2. In quo convenienter & differant proportio Arithmeticæ & Geometricæ? Convenienter quidem in hoc, quod utraq; spectet & qualitatem & intendat; sed longè aliam & aliter. Quia æquale Geometricum attenditur secun-

dum proportionalitatum & qualitatem. Arithmeticum autem secundum æqualitatem quantitatis. Exemplificat id S. Thom. Quia 6. secundum Arithmeticam proportionalitatem, medium est inter 8. & 4. exceditur enim ab uno & excedit in 2. sed non est proportio eadem utrobique. Nam 6. se habet ad 4. in sesqui altera proportione. 8. autem ad 6. in se, quicquid. E contrario vero secundum Geometricam proportionalitatem, medium exceditur, & excedit, secundum eandem proportionem, sed non secundum eandem quantitatem. Sic enim 6. est medium inter 9. & 4. utrobique enim invenitur sesqui altera proportio; sed non eadem quantitas: 9. enim excedunt 6. in 3. 6. vero, 4. in 2. Hæc S. Thom. cuius loci iste videtur sensus. Sex se habet ad 4. in sesqui altera proportione; quia sex continet in se 4. & insuper super 4. duo, quod ipsum duo, est altera pars 4. sed qui ergo altera proportione à 6. superatur 4. quia superatur duobus, quod duo, est altera pars 4. Jam autem 8. est ad 6. in sesqui tercia proportione, quia 8. continet in se 6. & insuper duo, quod duo, est tercia pars ipsius sex: superat ergo octo sex, sesqui tercia proportione. Decem ad acto, est in sesqui quarta proportione: quia octo à decem superatur duobus, quod duo, est quarta pars ipsius octo. Rursus, quindecim ad duodecim, est in eadem sesqui quarta proportione: quia quindecim continet in se duodecim, & insuper tria, quod tria est quarta pars ipsius duodecim.

Not 3. Quod videatur S. Th. agnoscere, quod detur competens proportionalitas etiam Arithmeticæ; nomineq; proportionalitatis utitur; consequenter requirens 4. minima. Cujus exemplum est; sicut se habet 6. ad 8. ita 4. ad 6. Cum hac tamen differentia: quia in illa proportionalitate, est eadem quantitas. Nam duo additum ad 6. facit 8. & duo additum ad 4. facit 6. ubiq; repetendo 2. Sed non est eadem proportio: quia in 6. habente se ad 4. est sesqui altera proportio, in 8. autem habente se ad 6. sesqui tercia. Econtra vero, ut jam dixi, in Geometrica proportione. Et ita 6. est medium inter 9. & 4. sed medium secundum proportionem: quia sicut 9. tercia parte superat 6. ita 6. tercia parte superat 4. quam appellat S. Thomas sesqui alteram proportionem: sed non est eadem quantitas: quia 9. habet ternionem supra 6. sex vero supra 4. non ternionem, sed binarium. Hanc tamen divisionem & acceptationem usus non habet, ne videatur confundere duas has proportiones Arithmeticam & Geometricam.

PRÆMITTO 4. Institutam distributivam se-
cundum proportionem Geometricam: sicut enim hæc
proportio attendit ad æqualitatem, & medium
ita & justitia distributiva. Sicut hæc proportio
est inter quatuor extrema, ita & justitia distri-
butiva attendit ad duas inter se comparatas per-
sonas, earumque dignitates; & ad duas res, seu
bona dividenda unicuique, de quo sic loquitur
S. Thomas: Oportet ad rationem justitia, quod sit

* D 2 82. em

R. P.
TH. MLOD
ia. POWSKI
TOM. 3. c. 4.
D. VI
G

eadem aequalitas personarum, quibus sit justitia, & rerum, in quibus sit, ut, scil. sicut se habent res ad invicem; ita & personæ, alioqui non habebunt aequalitas sibi: sed ex hoc sicut pugna & accusationes, quasi sit justitia prætermissa: quia vel aequales non recipiunt aequalia in distributione bonorum communium: vel non aequalibus dantur aqua, puta si in aequaliter laborantibus dantur aequalia stipendia, vel aequaliter laborantibus dantur in aequalia. Rursum, sicut in proportione proportionalitatis quæ ad invicem proportionalia sunt, eadem permutata proportionalia sunt, ita & in præsenti. Notandum hic est textus Arist. cap. 3. citatus, qui ita habet: *Sicut igitur primus terminus sese habebit ad 2. ita 3. ad 4. igitur etiam alternata vice, sicut primus ad tertium, ita secundus ad quartum;* quare etiam *tertum ad totum, quod distributio binatim copulat, quia si etiam ita composta fuerint, justè copulat, quasi dicat.* Duplex intervenit jugatio in distributione: prima, primi ad secundum, simulq; tertii ad quartum. Et alia, primi ad tertium, & secundi ad quartum; & tamen his omnibus positis subdit: primi igitur termini cum tertio, & secundi cum quarto, jugatio jus illud est, quod in distributione consistit: ubi cum supra posuitur jugationem primi cum secundo, & tertii cum quarto, nihilominus hic enuntiat, a distributiva attendi ad jugationem primi ad tertium, & secundi ad quartum. Cujus puto hanc esse rationem: quia nomine primi, venit v. g. una persona; & nomine secundi, altera; nomine tertii, venit munus primæ, nomine quarti venit munus secundæ personæ, quod etiam ostendit ipsum paradigmā à S. Thoma Læctione 5. formatum: *Cujus proportionis attentio spectat quidem, sed non nisi antecedenter dispositivè & directivè ad justitiam distributivam, qualitatis personarum comparationem, & magnitudinem dandorum.* Sed ad hoc proximè & immediate, tanquam ad rationem suam ultimam, non attendit distributiva: illa enim, ex natura sua, est inductiva dominii, habitudinisque personæ ad munus, completivaque uniuscujusque fortunæ, secundum prædirectionem factam, ut possideat suum: quam possessionem sui, habitudinemq; ad munus, quia non ostendit nisi jugatio primi cum tertio, & secundi cum quarto, sit, ut dicat, quod primi termini cum tertio & secundi cum quarto jugatio, jus illud sit, quod in distributione, consistit; consequenter, nec attendit ad jugationem primi cum quarto, nec secundi cum tertio, quia hæc jugatio est unius v. g. dignioris personæ, non cum suo munere, sed cum munere alii, ad quam jugationem ultimò formaliter non attendit distributiva: quia hæc jugatio non ostendit conjunctionem boni & personæ: nec infert ullam possessionem, ad quam tamen inducendam ordinatur distributiva.

PRÆMISSE 5. *Justitiam commutativam, regulariter loquendo, attendere ad proportionem sim-*

pliciter seu Arithmeticam, quod exprimit Arist. cap. 4. *Ius vero, quod in commerciis est, est quidem aequum quoddam, & iuriaziniquum, non tamen illa constat proportione, sed Arithmeticæ, per Ly illa proportione, intelligens Geometricam, quia oppositam Arithmeticæ. Probat autem id Arist. quia cum non attendat justitia commutativa ad qualitatem personarum, perindeque personis, inquit, *utitur, ac si aequales essent, sicut iuriaziniquum, hoc afficiatur.* Unde tam bene Princeps accipiens 10. tenetur restituere 10. ac in simili facto tenetur ad idem plebejus: hinc fit, ut non attendat ad proportionem Geometricam, hocq; ipso attendat ad proportionem Arithmeticam, quod procedit hoc sensu: quia regulariter, & ut plurimum attendat commutativa ad proportionem Arithmeticam: nam quod in aliquibus casibus attendat etiam ad Geometricam, infra dicetur. *His præmissis**

EXPLICATUR. Omne medium est æquale: si æquale, est inter plus & minus, ut dixi Præmisso primo: si autem est inter plus & minus, debet esse secundum proportionem, consequenter & medium rei, erit æquale inter plus & minus interjectum secundum proportionem, ut dixi Præmisso secundo. Quod si medium rei est inter plus & minus secundum proportionem, quod erunt proportionis modi, tot erunt & æqualitates mediæ rei. Quia autem duplex est proportio, nempe Geometrica & Arithmeticæ, ut dixi Præmisso tertio, etiam æqualitas justitiae mediumq; rei, erit illud Geometricæ proportionis, adeoque pertinens ad justitiam distributivam, ut dixi Præmisso quarto. Et aliud æquale est medium rei in proportione Arithmeticæ, spectabitq; ad justitiam commutativam.

Brevioribus autem terminis. Medium rei est æquale interjectum inter plus & minus rerum. Unde postea sequitur, quod hoc medium sit idem apud omnes; & quod non desumatur per ordinem ad operantem, sicut & ipsæ res, sunt cædem apud omnes, & non desumuntur ab operante. Medium autem rationis, erit æquale interjectum inter plus & minus, secundum præcisæ rationem, ex quo postea sequitur medium hoc, non esse idem in omnibus; cum non cædem in omnibus rationes, respicereque etiam operantem, qui pro se suas etiam fundat rationes.

DICENDUM est. *Medium rei intendi à justitia.*

PROBatur 1. Citato textu Arist. & S. Thomæ q. 58. a. 10.

PROBatur 2. Justitia debet intendere aliquod medium, est enim virtus, & omnis virtus in mediocritate consistit. Sed non intendit medium rationis, quod probatur. Quia virtus, quæ est ad alterum, à virtutibus, quæ ad ipsum, est distincta. Ergo, & medium intentum, debet

bet habere distinctum. Ergo, cum aliæ virtutes intendant medium rationis, iustitia debet intendere medium rei: neque enim datur tertium.

PROBATOR 3. Illud medium intendit iustitia, quo solo posito, æquantur homines, non posso, non æquantur; hoc autem est medium rei.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

OBJICITUR 1. Justitia distributiva, non attendit ad medium rei: quia expressè S. Thomas q. 61. a. 5. in corpore, inquit: *In iustitia distributiva non accipitur medium secundum aequalitatem rei ad res, sed secundum proportionem ad personas.*

RESPONDETUR. S. Thomas non plus vult, quād si Petri dignioris & Pauli minus digni comparentur inter se bona distributione aequalitas, non sit futura aequalitas rei ad rem, ut si accipiat justè Petrus 9. & Paulus nonnisi duo, & medium; sed non dicit, quod non sit futura aequalitas, hoc est, medium inter plus Petro dabile, & interminus, quād debeatur eidem, dabile, in quo tamē stat medium rei, in distributione, ut mox dicetur.

INSTABIS 1. In iustitia distributiva attendit ad personarum dignitatem per omnes. Ergo, illa non respicit medium rei.

RESPONDETUR. In iustitia distributiva attendit ad dignitatem personarum, sed hic aetus, non spectat propriè ad iustitiam, sed non nisi reductivè; in quantum iustitia imperat prudentiae hunc actum in suum bonum. Cumque omnis actus virtutis indigeat regulari prudentiæ, bene hanc regulationem ponibilem in taxa dignitatis personarum, exigere poterit iustitia, a prudentia. Unde, etiam per hunc actum, non distinguetur distributiva a reliquis virtutibus; posita autem taxa dignitatis personarum in distributiva, tum queritur a iustitia medium inter plus & minus ex dando.

INSTABIS 2. Ergo codicil jure, quando prudentia ostendit temperaturo, ut tantum comedat, præcedens dictamen spectabit ad prudentiam, tantitas autem cibi ad temperantiam: consequenter non sola distributiva, sed etiam temperantia, attendet ad medium rei, præmonstratum ex consideratione personarum.

RESPONDETUR. Aequales sunt in hoc distributiva & temperantia, quod utrique præteret conditionem personæ prudentia: in hoc tamē erit disparitas: quia totam rationem formalē suæ honestatis, desumet iustitia ex ipso, met in medio rei; nempe aequalitate rerum in ilam, et ipsa sistendo, quod non repugnat virtuti & vel maximè iustitiae convenit. Quod si in medio sistet, hoc ipso medium reintenderet. Jam

autem v. g. temperantia honestatem, quam intendit, non desumet ex ipsa tantitate cibi, nec in illa sistet, sed procedet ad consequentem macerationem & afflictionem, ejusque honestatem; consequenter, non est in temperantia medium rei, quod illa ultimè intendit. Et nisi ponatur respectus in temperantia, ad ipsummet operantem, non erit per quid transeat ad denominationem temperantis; sed nonnisi habebit denominationem hoc comedentis, & si post tantam comedionem non sequeretur maceration, verè non esset ille temperans, quod ostendit tantitatem illam, ad macerationem referri. Dato autem aequali in distributione, etiam si, cui datur, non sit contentus, adhuc erit iusta distributione; quod ipsum ostendit, ad medium rei hic attendi.

INSTABIS 3. Si ad prudentiam spectat con sideratio illa personarum. Ergo, etiam spectabat & medium rei taxare.

RESPONDETUR tali instantia. Non spectat ad eum, qui attendit mensuræ publicæ, ipsius bilancis aequalitas, sed eam fabricare, investigare, & ponere, spectat primo ad artificem suo habitu artificiali, & physica naturali fultum: licet idem mensurans, necessariò præsupponat aequalitatem bilancis, illaque; præsupposita, mensurandorum aequalitatem respicit; hinc non est puniendus, si bilanx publica non sit aequalis, sed punietur, si in bilance; qualem accepit, rerum mensurandarum aequalitati non attendit. Sic & in præsenti, taxare dignitatem personarum non spectat ad iustitiam; sed illa posita, mensurare, ne detur plus vel minus, spectabit, jam ad iustitiam, præcisè attendendo ad plus & minus dandorum: præcipue cum taxatione illa habeat specialē honestatem difficultatem, adeoq; objicibilitatem.

OBJICITUR 2. Justitia est intentiva in aequalitatis rerum: quia in iustitia distributiva intendit, ut detur plus, plus merito, & minus, minus merito.

RESPONDETUR. In aequalitas, quæ interdum reperitur in iustitia distributiva, est in aequalitas sed non contra jus, cum juri, cui satisfit, semper a distributiva ponatur aequale; qualis in aequalitas reperitur etiam in commutativa, dum pro pretiosiori plus, pro minus pretioso, minus datur.

Alii autem dicunt, quod iustitia ex primaria intentione aequalitatem intendat, eamque im pleat, licet per sequelam, & per quoddam consecutarium, pullule aliquia in aequalitas. Retineri etiam alias positi termini possent; quod iustitia intendat dari interdum plus materialiter, sed non plus formaliter quam sit in hoc, jus, in alio, debitum.

OBJICITUR 3. Medium rei, semper est idem, apud omnes, & omni tempore, sed falsum est omnes commutations omni tempore, & apud

* D 3 omnes

R. P.
H. WILK
la nowski
Tome 3. e 14.
D. VI
G

omnes eodem modo se habere, ut experientia probat. Ergo, falsum est omnes commutaciones intendere medium rei. Est Argumentum Cellaja apud Raynaud. Lib. 3. sect. 1. n. 30. imò idem accidit in communi omnium commutationum instrumento, nempe nummo, qui non idem omnibus, nec omni tempore, eodem modo se habet, & tamen medium rei semper idem est, apud omnes, & omni tempore.

R E S P O N D E T U R. Casu, quo nunc majus, nunc minus pretium rerum fiat, idem semper erit medium formaliter: quia correspondens pretio, cuius taxam prudentia, secundum circumstantias ponit, licet non idem materialiter; idemque dicendum de nummo. Ex quo colliges, quod in dictis commutationibus, & nummo, variabile est, spectare ad prudentiam, vimque dominativam; quod autem justitia intendit, idem semper & apud omnes est, hoc est, commensuratio utilitatum, & aequalitas ad jus, hic & nunc habitum.

O B J I C T U R 4. Justitia vindicativa, est verè justitia, & non est eadē apud omnes, & semper. Ergo, apparet, quod non attendat ad medium rei. Antecedens probatur. Quia nobilior pro eodem crimen non aequaliter punitur, & ignobilior; idemque crimen in hac natione minus, in alia magis punitur. Imò potest etiam Princeps sine injustitia condonare pœnam maiorem, imò & absolvē relaxare. Ergo, apparet non intendi à justitia aequalitatem pœnarum, aliás illarum inæqualitas, non posset esse sine injustitia: quia fieret per oppositionem ad justitiam.

R E S P O N D E T U R. Non eadem pœna est materialiter apud omnes, seu pendet à circumstantiis; eadem tamen est formaliter: quia supposita directione prudentiæ, nec excedens nunc, nec minor, sufficiensque ad hinc & nunc puniendum delictum. Princeps etiam sine injustitia relaxat pœnas: quia habet jus altum, cui subditum est jus Bassum, exigendi pœnas, reperibile in privatis. Si autem hoc jus habet, non facit injustè prudenter illo utendo: nemo enim facit id in justè, quod facit cum jure.

O B J I C T U R 5. Sit in aliquo jus exigendi indivisibile auri, & in alio debitum; ponatur solutio, sic actus justitialis, sine illo medio rei: illo enim indivisibile caret. Ergo, non omnis actus justitiae respicit medium rei.

R E S P O N D E T U R. Quod medium rei non sit, accipiendo pro quanto, & divisibili materialiter; aliás, ut bene probat objectio, non posset dari justitialis restitutio indivisibilis auri; sed accipendum est formaliter, hoc est, pro aequali ad jus aliis, & quidem aequali, quod sit idem apud omnes. Jam autem ponitur tunc aequalis ad jus aliis, qui habet jus non nisi ad indivisibile auri. Dici etiam posset, quod etiam tunc

inveniatur medium inter plus auri & minus, saltem similitudinarium: indivisibili enim auri, similitudinariè minus est, nihil auri. Deinde, quod justitia respiciat medium rei, procedit ex suppositione, prout res sunt à parte rei; à parte rei autem, nulla sunt indivisibilia auri.

Q U A E S T I O III.

De ipsamet Definitione Justitiae.

Partibus definitionis, hoc est, genere & differentia constitutis, est necesse proponere ipsammet definitionem, ut totum, constans illius partibus. Proponentur aliquot justitiae definitiones, quæ licet in re idem sunt, modo tamen exprimendi idem, distinguuntur.

1. D E F I N I T I O est ex Ulpiano. Hanc Definitionem explicat S. Thomas, q. 58. a. 1. Ex Ulpiano in L. Justitia. Dig. de Justitia & Jure. *Justitia est constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi.* Quod ipsum S. Thomas ad Scholasticos terminos reducit. Justitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit. Virtus Antonomastice dicta, supponit pro habitu, non pro actu: nemo enim ratione unius actus virtuosus dicitur; sicut nec ratione unius ablationis, rapax; nec ratione unius ingurgitationis, bibax. Cumque antonomastica denominatio, debeat esse ratione excellentioris, habitus autem sit quid excellentius, ut potè, & se, & actus, quos principiat, inferens, sit, ut virtus Antonomastice pro habitu supponat. Unde etiam Ulpianus ponit, constantem voluntatem: & quia virtus debet esse perfectio in ordine ad actum, meminit actus Ulpianus dum meminit traditionis; cumque ipse actus debeat esse circa suum objectum & hoc exprimit, dum ponit, *Ly* *jus suum tribuens.*

Advertit tamen Esperza. q. 8. nomine juris non venire hic jus actuum: hoc enim supponitur, & ne per injustitiam, quidem, auferri potest. Ponitur ergo, inquit ille, passivè, pro eo quod cadit sub jure potestativo ac activo.

2. D E F I N I T I O. Est Aristotelica, ex 5. Eth. cap. 1. *Videmus igitur omnes e j u s m o d i appellare justitiam solere, ex quo ad agendas res justas homines idonei efficiuntur; ex quo item justè agunt voluntque justa; compingendoque hæc ad terminos usitatos Scholasticos, erit, habitus ad agendas res justas inclinatus.* Sed hæc definitio est potius descriptio: quare re enim restat, quænam hæc sint actiones justæ? cùm quæratur definitio, quasi ex suppositione, penitus ignoratæ naturæ justitiae? Bene tamen priori modo descri-